

Brynja Svane

George Sands feministiske utopi

Lise Busk-Jensen: Frigørelse eller selvrealisering. Analyser i George Sands feministiske forfatterskab 1832-44. SIL, C.A. Reitzel, Kbh. 1981, kr. 61,-

Titlen på denne bog kan i første omgang forekomme modsætningsfyldt, da man i dagligsproget almindeligvis opfatter frigørelse og selvrealisering som to sider af samme sag. Men Lise Busk-Jensen argumenterer overbevisende for sin teori om, at modsætningen mellem en vellykket frigørelse på det sociale område og selvrealiseringen inden for intimsfæren (lykken i forholdet til en mand) er to vanskeligt forenelige størrelser, som spillede en overordnet rolle både i George Sands liv og i hendes forfatterskab, og som stadig i vore dage er et af kvindebevægelsens store problemer. I en meget velskrevet og inspirerende indledning 'om at læse George Sand' lægges problematikken frem, og der redegøres for, hvilke metodiske synsvinkler der kan anlægges på læsningen af dette forfatterskab. Man mærker hurtigt, at Lise Busk-Jensen selv er meget engageret i sit arbejde med George Sand, og hendes engagement smitter af på læseren, så man glæder sig til at komme i gang med de følgende afsnit. Disse forventninger til bogen indfries for en stor del under den videre læsning, selv om der selvfølgelig også er visse skønhedspletter: Som bekendt er det meget få træer, der vokser helt ind i himlen.

Bogen er skrevet ud fra et sociologisk-feministisk synspunkt, og den beskæftiger sig både med de historiske forudsætninger for George Sands forfatterskab og med vigtige psykoanalytiske begreber, der kan forklare hendes individualitet som kvinde og som forfatter. En særdeles fremragende samlæsning af George Sands liv og forfatterskab danner kernen i bogen, og herigennem føres vi gradvist frem til en afsluttende diskussion af de feministiske utopier, som George Sand har skrevet i sine første romaner.

Det svageste kapitel i bogen er uden tvivl det historisk-litteraturhistoriske, som behandler baggrunden for forfatterskabet, (s. 15-41). Det ligger i den valgte sociologisk-feministiske tilgang til stoffet, at forfatterskabet skal forankres i en historisk kontekst for at blive gennemskueligt. Men da det som især interesserer, er de ideologiske forudsætninger og muligheder for forfatterens fri-

gørelse og selvrealisering, kunne man godt have ønsket sig at undvære f.eks. oplysninger om, at 'fra 1835-44 investeredes der 34 mill. i jernbanesektoren' og at 'sporlængderne kom op på 560 km' (s. 16) til fordel for en udførligere behandling af de ideologiske og politiske modsætninger i 1830'ernes Frankrig. Således kunne afsnittene om Fourier og Saint-Simon godt have været mere dybtgående, da de tanker, som optog dem og mange andre i samtiden havde en stor betydning for George Sand, og da analysen af Sands forfatterskab netop munder ud i en diskussion om utopier. Gennemgangen af romantikken og de litterære forudsætninger for George Sands forfatterskab forekommer også utilstrækkelige. Selv om dette afsnit sådan set er spændende at læse, sidder man tilbage med en fornemmelse af at være blevet snydt for væsentlige oplysninger. Således er der vistnok andre lige så vigtige forudsætninger for romantikken som de tre der nævnes side 30: Dannelsen af den borgerlige familie, af småborgerskabet, og af de intellektuelle mellemlag.

Jeg synes heller ikke, at den feministisk orienterede synsvinkel anvendes med lige stort held i alle sammenhænge. Således er det f.eks. ikke helt indlysende, at de store modsætninger i *Frankenstein*' mellem de engleagtige kvinder (Elisabeth) og det dæmoniske driftsliv' lettere kan fortolkes, 'når man ved, at bogen er skrevet af en kvinde', nemlig Mary Shelley, 1817 (s. 40). Det virker som om denne forklaring er opstået af nød, fordi udspaltningen af driftslivet er uforklarlig inden for romanens univers. Det er sikkert rigtigt, hvis man binder sig til en psykoanalytisk forklaringsmodel, men derfor behøver årsagen alligevel ikke nødvendigvis at ligge i forfatterens køn. Udspaltningen af driftslivet i *Frankenstein* (og i mange af George Sands romaner) kan lige så vel have sin rod i samme ideologiske fænomener som utallige mandlige forfatters værker, hvor man kan påvise en tydelig opsplitning mellem åndelig og sanselig kærlighed, og hvor denne opsplitning meget ofte er ledsaget af sado-masochistiske overtoner og knytter an til en kraftig undertrykkelse af kvinden som kønsvæsen. Tænk f.eks. på den velkendte tre-enighed madonna-luder-moder, som da også nævnes flere andre steder i bogen. At kvinder *også* gengiver dele af denne tankegang i deres romaner kan ikke undre, eftersom også kvinder er ofre for den dominerende ideologi – men såvidt jeg kan se, bliver fænomenet da ikke mere klarlagt fordi det optræder hos en kvindelig forfatter end hos en mandlig.

Efter den historiske indledning følger dels nogle syntesedannende analytiske afsnit, og dels enkeltanalyser af George Sands første

otte romaner: *Indiana* (1832), *Valentine* (1832), *Lélia* (1833), *Le Secrétaire intime* (1833), *Leone Leoni* (1834), *Jacques* (1834), *Mauprat* (1837), og *Consuelo/La Comtesse de Rudolstadt* (1843-44). Enkeltanalyserne holder sig ret nært til forløbet i romanerne og har mange steder nærmest karakter af et udvidet, kommenteret handlingsreferat. Dette gør, at de visse steder bliver lidt kedsommelige, og man kan spørge sig selv, om det nu også er nødvendigt at gå så tæt på de enkelte romaner, når man alligevel ikke foretager en detaljeret analyse af hver enkelt (de otte analyser fylder tilsammen kun 30 sider). Til gengæld er de syntesedannende analyser i resten af bogen overordentlig interessante. I Lise Busk-Jensens samlæsning af liv og forfatterskab afdækkes de forskellige facetter af George Sands mangetydige kærlighedsbegreb, og det påvises, hvorledes hendes egen problematiske kønsrolle har haft stor indflydelse på den måde seksualiteten udfolder sig på i de enkelte romaner.

Problematikken indkredses meget præcist gennem en freudiansk fortolkning og gennem en opstilling af tre tekstlige paradigmer, der bestemmer udfoldelsesmulighederne inden for romanerne: Fornuft / følelse, åndelig kærlighed / sensualitet og herre / slave. Man får i disse afsnit et levende indtryk både af romanernes univers og af George Sand som den kontroversielle personlighed, hun ganske givet var: en særdeles aktiv og forførende kvindelig skabning, der yndede at iføre sig mandsklæder og stor cigar, men som til trods for at hun havde utallige kærlighedseventyr med fremtrædende kunstnere (Mérimée, Musset og Chopin, for at nævne nogle enkelte) var en myreflittig og arbejdsom forfatter, der efterlod sig 84 romaner, ca. 2500 sider selvbiografi, samt en hel del noveller, artikler og breve!

I den afsluttende indkredsning af utopiforestillingerne udskilles to utopiske lag. Det ene har George Sand tilfælles med romantikerne, der tog deres udgangspunkt i Rousseaus civilisationskritik. Det andet består i en feministisk utopi, som George Sand udvikler med baggrund i egne erfaringer med den sociale frigørelse og den vanskelige selvrealisation. Denne feministiske utopi har sit udspring i en forestillingsmodel, hvor det mandlige og det kvindelige smelter sammen ved at manden bliver mere følsomt selvrealiserende og kvinden mere aktivt frigjort. Heri ligger en del af George Sands modernitet. Netop hendes forsøg på *både* at forlange frigørelse og selvrealisation gør hendes bøger væsentlige, også i dag, og det er Lise Busk-Jensens fortjeneste, at hun med sin bog gør opmærksom på det.